

Over de Kuifleeuwerik

Jules Philippona

Kuifleeuweriken zijn ijverige zangers.

Foto: Henk Tromp.

Tijdens een vakantie – in mei 2012 – op het Griekse eiland Lesbos, was er gelegenheid aandacht te besteden aan de Kuifleeuwerik die daar een algemene broedvogel is. Het is interessant de soort te vergelijken met de Boom- en de Veldleeuwerik in Nederland. De Kuifleeuwerik is bijna verdwenen uit ons land. Halverwege de vorige eeuw was de soort hier nog een regelmatige broedvogel. Daarover heeft onder andere Haverschmidt (1942) melding gemaakt. Ter vergelijking het resultaat voor 2010: slechts één zeker broedgeval (Boele et al. 2012). Haverschmidt noemde voor Nederland de volgende typen broedterreinen: kale, zanderige terreinen, rangeerterreinen, jonge ontginningen, exercitieterreinen en andere kunstmatige zandwoestijnen. Het betrof vooral plaatsen die sterk door mensen werden beïnvloed. Natuurgebieden waren voor de Kuifleeuwerik van weinig belang.

Agrarisch gebied ten oosten van Skala Kallonis.

Foto: Sietske Philippona.

Kwelder ten westen van Skala Kallonis.
Foto: Sietske Philippona.

In het boek 'Birds in Europe - Their Conservation Status' (Tucker & Heath 1994) zijn de geschatte aantallen broedparen vermeld. Voor landen zoals Spanje, Italië, Griekenland, Hongarije, Roemenië en Rusland betreft het tienduizenden of zelfs honderdduizenden broedparen. In het noorden van Europa zijn de aantallen zeer klein of zelfs nihil. Nederland ligt aan de westelijke rand van het verspreidingsgebied; in Ierland en Groot-Brittannië komt de Kuifleeuwerik niet voor. Een blik op de verspreidingskaartjes van een vogelgids (bijvoorbeeld de ANWB Vogelgids van Europa 1999) laat de verschillen zien tussen het voorkomen van de Kuifleeuwerik en de Veldleeuwerik. De laatste is onder andere talrijk in Scandinavië en de noordelijke helft van Rusland, waar de Kuifleeuwerik

ontbreekt. Het is duidelijk dat deze een zekere voorkeur bezit voor warmere delen van ons continent.

Waar is op Lesbos de Kuifleeuwerik te vinden? Een groot deel van het eiland is bergachtig, vaak met hoogten tussen driehonderd en vijfhonderd meter en enige maxima tot boven negenhonderd meter. Plaatselijk komt bos voor en op hellingen zijn veel olijfbosgaarden aanwezig. Ik weet niet of de Kuifleeuwerik zich ophoudt in kaal, schaars begroeid, hoger berglandschap. Door de inlichtingen van enige andere vogelliefhebbers was het duidelijk dat het lage en vlakke gebied aan de noordzijde van de Golf van Kallonis zeker in aanmerking zou komen. In het oosten van deze vlakte bevindt zich een complex zoutpannen, waarvan de omgeving

Kuifleeuwerik met prooidier in de bek op Lesbos.
Foto: Koos Dansen.

Kuifleeuweriken zingen niet alleen in de lucht, maar ook op de grond of zittend op rotsen of bijvoorbeeld zittend in struweel.

Foto: Henk Tromp.

favoriet is bij vogelaars. Deze bezoeken vooral in het voorjaar het eiland. Tussen de ‘salt pans’ en de kustplaats Skala Kalloni – waar veel bezoekers onderdak vinden – is de bodem grotendeels in gebruik voor akkertjes en grasland. Aan de kust strekt zich een zilt kwelderlandschap uit. Ten westen van het vakantiedorp ligt ook een kwelder, die op één van de dagen van ons bezoek door flinke wind enigszins onder water kwam te staan. Landbouwpercelen zijn daar trouwens ook. Het bleek onmiddellijk dat Kuifleeuweriken gemakkelijk te vinden zijn. Hun roep, die ongeveer klinkt als ‘*tie-tie-wie*’ (soms met meer lettergrepen), is veel te horen. Ook zijn het ijverige zangers. De zang produceren ze in de lucht of vanaf de grond, zittend op een struik, een hekpaal of vanaf een rotsblok. De zang doet enigszins denken aan die van de Veldleeuwerik, maar is toch anders. Een

groot verschil tussen beide soorten is dat de Veldleeuwerik vooral in de lucht zingt, terwijl de Kuifleeuwerik dat als afwisseling doet. Afgezien van de zang zelf, komt het vlieggedrag sterk overeen en de duur van de zang verschilt weinig. Twee keer heb ik deze op Lesbos vastgesteld op vijftien en ruim tien minuten, maar meestal was de luchtzang veel korter. Als afsluiting van een lied volgt een snelle duik naar de grond. Het zou interessant zijn de dichtheid van het aantal paar per honderd hectaren te weten. Een langere waarnemingsperiode was dan nodig geweest. De dichtheid kan vrij hoog zijn, mogelijk in de orde van tien tot twintig paar, of zelfs hoger. Dat bleek uit twee zingende vogels in heggen langs een pad op ongeveer 35 m van elkaar. Ondanks de onvolledigheid van het waarnemingsmateriaal waag ik een overzicht te

Laag bergachtig landschap tussen Parakila en Apothikes.
Foto: Sietske Philippou.

Kuifleeuwerik bij Scheveningen, mei 1980. In die jaren liep de broedpopulatie van de Kuifleeuwerik in Nederland al heel hard achteruit.
Foto: Henk Harmsen.

geven van de habitats waar Kuifleeuweriken werden waargenomen. Het gaat om drie typen:

1. Agrarisch landschap.

Dit ligt vooral tussen Skala Kallonis en het zoutpannencomplex. Het gaat om kleinschalig gebied met akkerbouw (onder andere gerst, haver en aardappelen) en percelen grasland. De kavels zijn meestal omringd door dichte heggen. De bewerking zal wel vrij extensief zijn.

2. Kwelderlandschap.

Deze landschappen zijn te vinden zowel ten oosten als ten westen van Skala Kallonis. De zilte vegetatie is laag en wordt afgewisseld door kale plekken.

3. Laag berglandschap met veel rotsklompen en kleinere stenen.

Daartussen is de bodem kaal of schaars begroeid. Het gebied waar Kuifleeuweriken werden gezien, ligt meer naar het zuidwesten tussen de plaats Parakila en het gehucht Apothikes.

Komen de terreintypen die vroeger in Nederland voor de Kuifleeuwerik van belang waren, op Lesbos niet in aanmerking? Wellicht bestaan daar plaatsen die over het hoofd zijn gezien. Nu we weten dat bepaalde agrarische

habitats en kwelders door de Kuifleeuwerik benut worden, is het dan aan te nemen dat de omstandigheden in Nederland plaatselijk geschikt gemaakt kunnen worden? Dat is onwaarschijnlijk, omdat de soort ontbrak op de Waddeneilanden waar de meeste kwelders liggen en omdat extensief beheerde agrarische terreinen in ons land zeldzaam zijn, behalve plaatselijk in reservaten. Eerder is reeds opgemerkt dat de Kuifleeuwerik in Nederland aan de westrand van het verspreidingsgebied leefde en dat zal een zwaarwegende factor zijn.

De Nederlander die wil genieten van de leuke eigenschappen van de soort in kwestie, kan het beste naar een zuidelijk deel van Europa reizen. Afgezien van Lesbos komt in Spanje onder andere de omgeving van het stadje Belchite in aanmerking. Dat is ten zuiden van de Ebro in Aragon. Het aantrekkelijke van dat gebied is dat daar ook meer soorten leeuweriken broeden: Theklaleeuwerik, Kortteenleeuwerik, Kleine Kortteenleeuwerik, Kalanderleeuwerik en Duponts Leeuwerik. In het gebied liggen twee reservaten, waar behalve de bovengenoemde ook andere vogels zijn waar te nemen.

Met dank aan: Siem van Huijzen, die inlichtingen gaf en materiaal uitleende.

■ J. Philippona, Het Eiland 9, 7231 NV Warnsveld, (0575) 52 42 86, e-mail: jules.philippona@gmail.com.

LITERATUUR:

ANWB Vogelgids van Europa (1999): Bewerkt door Arnoud B. van den Berg.

Boele, A. et al. (2012): Broedvogels in Nederland in 2010. Sovon-rapport 2012/01.

Haverschmidt, Mr. F. (1942): Faunistisch overzicht van de Nederlandsche broedvogels. Leiden.

Tucker, G.M. & M.F. Heath, L. Tomialojé & R.A. Grimmett (1994): Birds in Europe Their Conservation Status. Birdlife International. Cambridge, Groot-Brittannië.